

Arstide päevad – Eesti arstide hästi hoitud traditsiooniline ettevõtmine

Väino Sinisalu – Eesti Arst

Eesti Vabariigi sünniga avanes eesti soost arstidele võimalus luua oma, eesti arstide organisatsioon. Esimene eestikeelne arstiteaduslik koosolek peeti Tartus 8. juunil 1918. aastal, seal kõnelesid Henrik Koppel, Karl Schlossmann ja Albert Valdes. 1919. aasta jooksul asutati eesti arstide seltsid Tallinnas ja Tartus ning Pärnu, Viljandi ja teiste piirkondade arstid valmistusid oma maakonna eesti arstide seltsi asutamiseks. Tekkis vajadus nende tegevuse kooskõlastamiseks ja üleriigiliseks ühistegevuseks.

Esimene üleriigiline eesti arstide foorum – arstidepäev – peeti 11. ja 12. detsembril 1920. aastal Tallinnas. Võeti vastu eesti arstide seltsi ühendava Eesti Arstide Seltside Liidu (EASL) põhikiri ja otsustati hakata välja andma eestikeelset meditsiiniajakirja Eesti Arst, mille esimese numbri valmistas ette Tartu Eesti Arstide Selts ja mis ilmus esimese eesti arstide kongressi ajaks 2.–4. detsembril 1921.

EASL hakkas regulaarselt igal aastal organiseerima arstidepäevi (tolleaegne nimetus). Päevade toimumise otsustas EASL, aga neid peeti eri aastail eri linnades ja neid korraldasid kohalikud arstide seltsid. Arutlusel olnud teemad sõltusid ka ürituse toimumiskoha eripäradest. Algselt eeldati, et arstidepäevad on liitu kuuluvate seltside ühised koosolekud, Eestimaa arstide foorum, kus võetaks vastu meditsiinilist tegevust ja arstkonda puudutavaid ühiselt kooskõlastatud otsuseid. Need lootused siiski ei täitunud, päevadest osavõtjate arv ja koosseis ei olnud piisavalt esinduslik, et päevadel vastu võetud resolutsioone ja soovivaaldusi pidada Eesti arstkonna seisukohtadeks. EASLi peakoosolek otsustas 1934. aastal, et kõik arstidepäevadel vastu võetud, resolutsioonid – „konkreetsed otsused kindlalt piiritletud ja lõpuni selgitatud küsimuste kohta“ – tuleb enne ajakirjanduses, sh Eesti Arstis, avaldamist üle vaadata ja EASLi juhatuses läbi arutada.

Enne EASLi keelustamist 1940. aastal Nõukogude okupatsioonivõimude poolt

peeti aastatel 1920–1939 kokku arstidepäeva 17 korral. Vaid 1922. ja 1931. aastal arstidepäeva ei korraldatud, sest 1921. ja 1932. aastal peeti vastavalt esimene ja teine Eesti arstide kongress. Need üritused arstidepäevade numbrit ei saanud, „need kandsid rahvusvahelisemat ilmet ja olid laialdasemal alusel korraldatud“.

Alates 1923. aastast hakati arstidepäevadel peetud ettekandeid ja muid materjale avaldama Eesti Arsti lisades. Ettekandjatele kehtis selge nõue: „ettekanded peavad olema vormistatud viisil, et neid saaks Eesti Arstis avaldada“. Nii kogunes väärtuslik oma aja Eesti meditsiini võimalusi, arstimise taset, arstide tööd ja eetilisi arusaamu peegeldav materjal, millest on ka tänapäeval palju õppida. Arstidepäevadest sai eri paikkondade ja põlvkondade arstide suhtluskanal, keskkond erialaste kogemuste vahetamiseks, arstide elu ja tööd mõjutavate probleemide arutamiseks, kolleegidega tutvumiseks.

Lugedes toleaaegseid arstidepäevade materjale, leiame, et paljud sel ajal arstlikku tegevust mõjutanud probleemid ja tegurid on päevakorral ka tänapäeval, vahest küll eri nurga alt vaadatuna. 1928. aasta arstide päeval Pärnus rõhutati vajadust nõuda kõigilt Eestis praktiseerivatelt arstidelt riigikeele oskust. 1927. aasta lõpuks oli Eestis 838 arsti, suhtarv elanikkonda nagu Saksamaal, kuid suurem kui Soomes ja Rootsis. Eestis peeti seda arstide üleproduktiooniks, vähendati vastuvõttu arstiõppesse ja karmistati eksaminõudeid esimestel kursustel, mistõttu suurenes ülikoolist väljalangevus. Optimaalseks peeti olukorda, et igal aastal lõpetab 30 arsti. Meetmed osutusid tõhusaks ja 1940. aasta alul oli Eestis 848 arsti.

Tänavuste arstide päevade üheks teemaks on patsiendikeskne meditsiin. 1929. aastal Võrus toimunud päevadel arutles Põltsamaa arst Carl Prima põhjuste üle, miks „labaneb“ arstlik mõtlemine. Loodusteaduste areng andis võimalusi haigusi diagnoosida ka laboratoorsete analüüside ja röntgeniuuringute

abil, haiget nägemata. Carl Prima leidis, et „arstlik mõtlemine on asendunud aparatuuriga, arstliku mõtlemisviisi labastajaks on praegune mehhaniseeritud-spetsialiseeritud, monistlik-spekulatiivne arstiteadus, mis ei suuda haigele anda, mida ta vajab ega teda tervikuna võtta, et tema hingesse tungida“.

Laulva revolutsiooni ja Eesti omariikluse taastamise tuhinas soovis ka Eesti arstkond jätkata oma organisatsioonilist tegevust ja taastada varasemaid traditsioone seal, kus need 1940. aastal jõuga katkestati. EASLi õiglusjärglase Eesti Arstide Liidu (EAL) asutamiskoosolek toimus 11. juunil 1988. aastal Tallinnas Mustamäe haiglas, kus võeti vastu EALi põhikiri ja presidendiks valiti Laur Karu. Taastati omandiõigus EASLi kinnistule Tartus Pepleri 32.

Esimese sõjajärgse eestimeelsete arstide kokkutuleku korraldas Tartu Arstide Selts 1988. aasta 28. augustil Sangastes. Kogunes 200 arsti nii Tartust kui mujalt Eestist. Avaldati toetust iseseisva Eesti Vabariigi taastamisele ja võeti vastu sellealane deklaratsioon, mille koostas kolleeg Matt Mägi.

EALi juhatus pidas vajalikuks taastada arstide päevade traditsioon eelkõige koolitusüritusena, kus kohtuvad erinevate erialade ja põlvkondade arstid, arenevad ja tugevnevad kollegiaalsed suhted. Aastatel 1992 ja 1993 korraldas EAL ühepäevased koolitusüritused ülikooli arstiteaduskonna aastapäeva raames.

Esimesed täiemahulised sõjajärgsed Eesti arstide päevad koos meditsiinitoodete näitusega peeti 6.–8. septembril 1994. aastal Tartus Vanemuise teatri- ja kontserdimajas. Kolme päeva jooksul esitati kokku 40 ettekannet. Päevad avas sotsiaalminister Marju Lauristin, ettekanne esinesid Eesti Arstide Seltsi Rootsis esindajad Ants Anderson, Mall Kriisa ja Jüri Männik. Külalistena olid kohal ka Soome, Saksamaa, Läti ja Leedu arstide organisatsioonide esindajad, samuti arvukalt eesti soost arste USAst, Kanadast ja Austraaliast. Artikli Eesti arstide päevadest avaldas ka soome arstide ajakiri Lääkärilehti. Arstide huvi ürituse vastu oli suur, osavõtjaid oli rohkesti, avapäeval ei mahtunud kõik

soovijad Vanemuise teatrisaali istuma, seisti saali vahekaikudes ja tropis avatud uste taga. Päevade korraldajatel tuli üle saada ka tagasilöökidest. Meditsiinitoodete näituse Vanemuise kontserdimajas korraldas Soome firma Metropol Medical. Kokkuleppe kohaselt pidi firma tasuma konverentsi korraldamise kulud teatrisaalis. Neli kuud enne päevade algust teatas firma, et loobub EALi toetamisest. Korraldajate palvel tuli appi Eesti firma Magnum Medical, mille ühe juhi, Georg Gavronski ettepanekul ja firma abil korraldati Vanemuise teatrisaali koridorides oma näitus, mille tuludest sai EAL katta konverentsi korraldamise kulud.

Algus oli tehtud. Arstide päevi hakati korraldama igal aastal ja seda on nüüdseks tehtud juba 30 korda järjest. Vaid 2020. aasta jäi koroonapandeemia tõttu vahele. Arstide päevad on suurim koolitusüritus arstidele Eestis, selle korraldamiseks koonduvad Eesti Arstide Liidu eestvedamisel arstide erialaseltsid, meditsiini- ja farmaatsiafirmad, arstid, akadeemiline arstkond. Ürituse toimumisele aitavad kaasa ja seda toetavad kõik meditsiiniga seotud instantsid Eestis. Sellest on saanud Eesti Arstid Liidu aasta olulisim üritus.

Arstide päevad on traditsiooniliselt kahepäevane konverents. Mõlemal päeval peetakse kaks põhisessiooni. Lisaks toimuvad paralleelsessioonid. Põhisessioonid toimuvad enamasti akadeemilises (loengu) vormis, paralleelsessioonid vabamas õhkkonnas, ümarlauaüritustena. Esinema on kutsutud ka spetsialiste teistest maadest.

Osavõtjate arv on aastati olnud erinev, kehvatel aegadel 500–600, rekordaastatel kuni 900 kolleegi. Eestis töötavad meditsiinitoodete ja farmaatsiafirmad on aktiivselt osalenud arstide päevade ajal korraldatud näitusel, tutvustades oma tooteid.

Üle 100 aasta tagasi alguse saanud traditsioon – Eesti arstide päevad – elab edasi tänu kõigi seni elanud Eesti arstide põlvkondadele, kes on seda hoidnud ja edasi kandnud. Aitäh meile kõigile, kes me oleme arstide päevadel osalenud küll ettekandjana, küll kuulajana, küll nooremale põlvkonnale teatepulga edasiandjana.